

Joost Heyink

# Proefverlof

Anthos | Amsterdam

## Proloog

*Het is me eerder niet opgevallen.*

*Afdrukken van een rood visgraatmotief op de witte tegels in de keuken. Mijn Scapinoschoenen.*

*Walk of fame.*

*Ik kijk naar beneden en zie dat ik niet meer afgeef. Logisch, na een halfuur is gezond bloed gestold. Wel zie ik bruine korstjes, alsof ik door de hondenstront ben gelopen. Ik glij bijna uit en vraag me af waarom bloed op keukentegels langer vloeibaar blijft.*

*Ik loop door naar de woonkamer. Het gaat gebeuren. Ik durf.*

*Hoe snel kun je fundamenteel veranderen? Het was bij mij in een halfuur gebeurd. Hoe beroerd ik me ook voel, ik weet dat de verandering een verrijking is. Alsof ik twee stel hersens heb.*

*Mijn oude doen het nog, die werken zelfs optimaal en doen hun best me vol te pompen met walging, angst en wegloopneigingen. Heel vertrouwd allemaal. Maar ze zijn niet de baas. Ze keffen wat tegen mijn tweede brein, mijn nieuwe brein, mijn nieuwe superieure brein, zonder enig effect. Ik heb me overgegeven, zonder wroeging, me tevreden neergelegd bij wat me overkomt. Een godsgeschenk. Het voelt inderdaad alsof ik dit in mijn eentje nooit zou kunnen doen.*

*Toegegeven, het lichaam ziet er niet prettig uit, zoals het achterover op de lage tafel ligt, het hoofd over de rand, haren die de grond net raken. De ogen zijn open en kijken naar links. Ik probeer ze met de fluwelen handbeweging die ik van de film ken te sluiten, maar dat lukt*

*niet. De oogleden zitten vastgeplakt en ik voel mijn vingers over de oogbollen glijden. Nooit geweten dat oogbollen zo stroef zijn.*

*Het lichaam ligt in een mooie positie voor wat ik moet doen. Ik kan overal goed bij. Ik kijk naar het mes in mijn hand. Geen bijzonder mes, dat is niet nodig, elk mes zou voldoen. Ik ben geen keukenprins, maar ik denk dat dit exemplaar bedoeld is voor het snijden van uien oftoma-ten. Het lemmet is zo'n vijftien centimeter lang, een beetje gekromd, en heeft wat roestplekjes.*

*Ik heb besloten dat ik tweëndertig keer zal steken. Dat lijkt wat overdreven als het om een lichaam gaat dat al een half uur dood is, maar die ongerijmdheid is nu eenmaal een essentieel onderdeel van het plan dat mijn nieuwe ik heeft opgesteld.*

*Nog steeds verwonderd over de rust in mijn hoofd en vooral de moed die ik heb, kies ik een plek voor de eerste penetratie. De buik. Een eenvoudige start, ik zal weinig obstakels tegenkomen. Als ik het mes links naast de navel naar binnen wil duwen, valt het me toch nog tegen. Het duurt even voor het lemmet de polo passeert. Daarna schiet hij door tot het heft tot stilstand komt tegen de buikwand. Ik moet mijn techniek dus iets aanpassen. Er moet meer energie in. Gaandeweg, ik tel mijn handelingen, kom ik er beter in. Onder de navel, rechts is nog plaats. Uiteindelijk besluit ik dat ik naar boven moet.*

*Vroeger kon ik geen bloed zien. Ooit viel ik flauw bij het zien van een cowboyfilm; de held was in zijn buik geschoten en hield zijn darmen met twee handen tegen. Ik werd wakker toen de schoonmakers de lege zaal binnenkwamen. Misselijkheid en schaamte. Ver weg jeukt nu hetzelfde, maar het wordt weggehoond door mijn nieuwe geest. Weerbaar, rationeel, helder, onkwetsbaar.*

*Ik ben even verrast door het feit dat er bijna geen bloed uit de wonden stroomt, tot ik me realiseer dat er alleen bloed verschijnt als de pomp het nog doet.*

*Boven de navel komen de ribben en voor de laatste zes steken moet ik het mes andersom in mijn hand nemen. Je komt er pas langs als je meer kracht zet.*

*Steken in een lijk, volkomen zinloos. Je zou bijna zeggen: krankzinnig. Dat zou het normaal gesproken ook zijn. Maar niets is vanavond normaal.*

*Ik veeg met een mouw het zweet van mijn voorhoofd en kijk naar wat ik heb aangericht. Het is een zootje. Ik heb iets gedaan wat ik een uur geleden, en mijn hele leven daarvoor, godsonmogelijk had kunnen doen.*

*Mijn tweede brein. Ik vraag me af hoe lang dat de baas zal blijven.*

*Ik ga op de bank zitten, doe mijn ogen dicht, haal drie keer diep adem en bereid me voor op wat er verder komt.*

*Elk spoor zal naar mij leiden, dat wist ik vanaf het begin. Ik pak mijn mobiele telefoon en bel 112. Als ze komen, ben ik vergeten wat er gebeurd is.*

# I

Ik wantrouw psychotherapie, maar het is een feit dat er tijdens een sessie een enkele keer iets terugkomt dat ik was vergeten. Een paar maanden gebeurde dat. Het ging over mijn broer, want het gaat altijd over mijn broer, elke week op donderdagmiddag. Psycholoog Trijn van Benthem peurde, porde en prikte net zo lang in mijn pre-puberteit tot er associaties met tranen, bloed en hard gelach achter mijn ogen vandaan kwamen. Tien minuten later waren de beelden en geluiden samengekomen tot een verhaal, een aardige anekdote als je het een ander zou horen vertellen.

Zo ontdekte ik dat het al mis was toen we een jaar of acht waren.

Ik heb iets inspannends gedaan en verlang naar mijn plek op de bank in de woonkamer, naast mijn moeder. De laatste meters over het tuinpad ren ik. Het regent, het is koud en ik probeer de achterdeur van ons huis open te doen. Die zit op slot, ik klop op de ruit. Ik kleum een poos en zie dan het gezicht van mijn broer Peter achter het natte glas. Hij lacht. Ik klop steeds harder en begin te roepen, maar dat maakt Peter alleen maar vrolijker. Ik zwaai wanhopig, hij zwaait terug. Uiteindelijk sla ik met mijn hand door het ruitje. Ik herinner me geen pijn, wel bloed op de deur, langs mijn arm, over mijn nieuwe broek en op de tuintegels. Bij mijn pols komt het eruit, het spuit niet, het stroomt. Beelden van dokters, veel verband, mijn moeder die me op mijn voorhoofd kust, lichte trots als ik mijn

verwonding etaleer op school, agressie kan ik niet meer oproepen, gek genoeg.

Dagen of weken later heb ik het mijn broer betaald gezet door een glasscherf in zijn chocomel te doen. Ik realiseer me nu pas dat de vreemde vorm van zijn onderlip op dit voorval moet zijn terug te voeren.

Mensen die me niet goed kennen, zeggen dat ik op mijn broer lijk. Daar klopt weinig van. Vooruit, er is die kaaklijn, nogal fors en de neus die daarbij wat wegvalt. Alle twee lichtblond in oorsprong, er is verval. En we zijn groot, hoewel ik langer ben, 1,94 meter. Ik koester enige trots op mijn slanke lijf, Peter was de laatste keer dat ik hem zag zeker tien kilo zwaarder dan ik.

Er was ook, ik kan er niet omheen, een zekere gelijkgestemdheid betreffende humor. Het gekke was dat anderen zelden lachten als we een grap maakten, maar ondertussen lagen we zelf met kramp onder de tafel. Dat was toen we twaalf waren. Gaandeweg werd humor een wapen in onze relatie en lachten we nog wel, maar niet meer tegelijk. Nog later was Peter afgezakt naar een uiterst bedenkelijk humorniveau. Ik lag tien jaar geleden in het ziekenhuis vanwege een liesbreuk. Broer Peter stuurde me – maanden niets van gehoord – een fruitmand met een briefje: ‘Is het uit met Lies?’ Dat niveau.

Het is onze tragiek geweest dat we op alle andere terreinen ingrijpend van elkaar verschillen. Neem de omgang met moeder. Wie ging haar altijd opzoeken toen ze nog aanspreekbaar was?

Geld, ook zoiets. Ik heb geld verdienen altijd van ondergeschikt belang gevonden, het gaat mij om andere dingen. Verdieping, reflectie, ook al levert het geen flikker op. Ik kan een dag achter de geraniums zitten en me 's avonds rijker voelen dan 's ochtends. Ooit heb ik dat op een moment van euforie proberen uit leggen aan Peter, die daarop niets anders in huis had dan het langzaam schudden met zijn hoofd met een glimlach waarmee hij me uit pure onmacht probeerde te provoceren. ‘Ik geniet ook wel eens van de ondergaande zon als ik met een glas whisky in mijn hand op mijn boot zit, maar ik heb de indruk dat jij iets anders bedoelt.’

Op zoveel onbenul ga ik dan niet in.

‘Er zit nog veel meer,’ zei psycholoog Van Benthem. ‘Daar gaan we aan werken.’

Dat zeiden haar voorgangers ook altijd. Van Benthem is betrekkelijk nieuw op de afdeling en heeft zich vol enthousiasme op me gestort.

‘Tweelingbroers, interessant,’ liet ze zich per ongeluk ontvallen, toen ze me voor het eerst aankeek.

‘Niet eeneig,’ zei ik snel.

Ik kreeg de indruk dat ze dat jammer vond.

Ik leun achterover en voel de zon in mijn gezicht. Die komt hier tussen vier en halfvijf voorbij, niet langer, het raam in mijn kamer is klein. En als de zon er is, moet ik het ervan nemen, want alleen in april en in oktober laat hij zich zien. De rest van het jaar staat hij te hoog of te laag. Het is 18 oktober en volgende week heb ik een afspraak met mijn advocaat. De tijd is rijp voor wat eerste schermutelingen met de baas van mijn residentie en met justitie. Zij beslissen over voortzetting of beëindiging van de samenwerking.

Mr. Jan van Velzen is een merkwaardige man. Hij werd mij indertijd toegewezen; ik had geen geld voor juristen van het vastgoedkaliber.

Drie jaar geleden trof ik hem voor het eerst. Een slungelachtige man van rond de vijftig, beetje krom, met grijs haar over zijn oren, scheiding in het midden. Kleine ogen, vriendelijke lach.

‘Jan van Velzen. Zullen we Jan zeggen?’ Hij keek me stralend aan, ging zitten, opende zijn tas en begon te bladeren.

Ik wilde best Jan zeggen.

‘U bent mijn tweede cliënt,’ zei Van Velzen, ‘ik ben net afgestudeerd.’

Op zo’n pril moment in de kennismakingsfase begin je niet te lachen, maar helemaal verbergen kon ik de oprisping niet. ‘Gefeliciteerd. Ik ben ook een paar keer blijven zitten.’

Van Velzen hoorde het niet of het deed hem niks. Lachend trok

hij een papier uit de stapel en hield het omhoog. ‘Dit bent u. Paul Fonteyn. Zullen we Paul zeggen?’

Ik had er geen bezwaar tegen.

‘Hoe is het uw eerste cliënt vergaan?’ vroeg ik, om maar iets te zeggen.

‘Levenslang,’ zei Van Velzen opgewekt. ‘Hij was schuldig, geen twijfel mogelijk.’

‘Veel langer kan niet. Geen verzachtende omstandigheid, geen vleugje ontoerekeningsvatbaarheid.’

De advocaat keek me aan of ik een mop vertelde. ‘Niks niet. We hebben het nog even geprobeerd, maar ze geloofden ons niet. De man was echt zo normaal als een deur.’

Het was geen vertrouwenwekkend begin van onze samenwerking, maar ik vond dat ik hem nog een kans moest geven. Elke zaak is anders, herinnerde ik mij van mijn rechtenstudie, jaren geleden. Nou ja, rechtenstudie, twee jaar waarin ik drie tentamens deed waarvan ik er één haalde. Rechtsfilosofie geloof ik. Mijn interesses lagen destijds elders.

‘Maar bij jou is het anders,’ zei Van Velzen. ‘Hoewel, jij hebt het ook gedaan. Je hebt bekend, staat hier.’

‘Dat klopt niet, meneer.’

‘Jan. Je zou we Jan zeggen.’

‘Dat klopt niet, Jan. Ik heb het niet ontkend, dat is wat anders.’

De jurist ging even verzitten en bladerde wat. Hij zocht duidelijk meer in de collegedictaten in zijn hoofd dan in de papieren. ‘Dat is helemaal juist, Paul. Je hebt niet bekend, maar de beschuldiging ook niet weersproken.’

‘Dat kon ik ook niet. Ik zat met het mes in mijn hand toen ze kwamen.’

‘Even kijken, ja, hier staat het. “Verdachte zat op de bank in de woonkamer. In zijn rechterhand had hij het mogelijke moordwapen vast. Verdachte zat voorover gebogen en reageerde aanvankelijk niet op vragen van de betreffende rechercheur. Verdachte verzette zich niet tegen de aanhouding en leek de begeleidende verklaring van de betreffende rechercheur niet te begrijpen.” Enzovoort.’

‘Ik heb het ook gelezen.’

‘Ongelooflijk.’

‘Pardon?’

Van Velzen lachte weer, maar niet naar mij. Hij tikte op het papier in zijn hand. ‘Je hebt uren de tijd gehad om je handen te wassen en weg te wandelen. Heb je dat niet overwogen?’

‘Ik dacht dat u mijn advocaat was, meneer Van Velzen.’

‘Jan. Wat bedoel je?’

‘Misschien is het beter om als uitgangspunt te nemen wat ik heb gedaan, niet wat ik had kunnen doen.’

‘Volkomen mee eens! Je haalt me de woorden uit de mond. Het gaat om de feiten, aan speculaties hebben we niets, volgens mij. Ter zake.’ Van Velzen leek nu echt in de war.

‘Dat lijkt me een goed begin,’ zei ik.

‘Je bent psychiatrisch onderzocht,’ zei Van Velzen plompverloren.

‘Zes weken Pieter Baan Centrum.’

‘En nu gaan we naar de rechter.’

‘Volgende week. Je hebt niet veel tijd meer, Jan.’

Van Velzen schudde met zijn grijze manen en gaf een klap op de papieren. ‘Ik ga me volledig voor je inzetten, Paul, vertrouw op me. Ik zal eruit slepen wat erin zit.’

‘Mooi.’

‘Wat is het advies van het PBC? Even kijken.’

‘Volledig ontoerekeningsvatbaar tijdens de daad,’ hielp ik hem.

De jurist bladerde wat, maar had het allang gezien. ‘Ja, hier staat het. Maak je geen zorgen, daar gaan we wat aan doen. Ik laat zien dat je prima functioneert, ik laat getuigen oproepen die je kennen, we kunnen...’

‘Jan.’

‘Intelligent, sociaal vaardig, daar kan ik wel iets mee.’

Ik was er al bang voor. ‘Daar doen we niks mee.’

Van Velzen keek me aan. Voor het eerst zag ik hem niet lachen. Die toestand paste niet bij zijn gezicht, de lijnen in zijn wangen en onder zijn ogen verzetten zich. Hij zag eruit als een dolende thuisloze van zestig. Hij schudde zijn hoofd. ‘Ik begrijp je niet.’

‘In de meeste gevallen neemt de rechter het advies van het PBC

over. Geen advocaat die dat verandert,' zei ik.

Van Velzen had zich hersteld, zijn glimlach ook. 'Wacht maar eens af.'

'We accepteren het advies van het pbc.'

Weer die omslag in zijn gezicht. 'Dan wordt het tbs! Niemand wil tbs.'

Ik keek naar mijn handen, naar de bewaker, sorry, de Penitentiaire Inrichtings Werker, naar de tafeltennistafel in de recreatieruimte, twee ramen verderop.

'Tbs is de kelder van ons rechtssysteem, Paul. Een kerker. Je weet nooit of je daar ooit weer uitkomt. Je bent afhankelijk van de behandelaars, zij beslissen over je. Je hebt niets meer in eigen hand. Als zij vinden dat je moet blijven, dan blijf je. Desnoods de rest van je leven. Met een gevangenisstraf weet je waar je aan toe bent. Je weet wanneer je vrij komt. Daar wil ik me sterk voor maken. Een milde straf, en na een poosje voorwaardelijke invrijheidsstelling. Je bent jong genoeg om er daarna nog iets van te maken.'

'Ik ben negenendertig.'

'Dat bedoel ik. Jong genoeg.'

'Ik was gek.'

Van Velzen ging staan en wees met een vinger naar mijn borst. 'Dat ga ik aanvechten.'

'Nee. Ik was gek.'

'Geloof je het zelf?'

Dit werd me te persoonlijk. 'Het pbc vond dat ik gek was.'

Van Velzen ging weer zitten. 'Ik ga bijna denken dat je liever tbs krijgt.'

'Ik accepteer het oordeel van de rechter.' Ik was tevreden met mijn formulering.

Het was goed getimed dat een piw langskwam en een kop koffie voor Van Velzen neerzette. De jurist keek alsof hij zojuist ontdekt had dat hij zelf rijp was voor tbs.

'Met alles erin,' zei de piw. 'Dat is hier standaard.'

Van Velzen begon te roeren en knikte langzaam met zijn hoofd. Toen schudde hij zwakjes van 'nee' en veranderde daarna kennelijk weer van gedachte.

‘Gaat het?’ vroeg ik.

‘Ik drink mijn koffie normaal zwart,’ zei Van Velzen en schudde nu weer duidelijk ontkennend. ‘Wat moet ik dan doen, volgende week?’

‘Zeggen dat we ons neerleggen bij het oordeel van de psychiaters en psychologen.’

De man zuchtte. ‘Daar heb je dus geen advocaat voor nodig.’

‘Ik moet me op de zitting laten bijstaan door een advocaat, dat staat in de wet. Maar wees niet bang, je hebt genoeg te doen.’

Van Velzen zocht naar zijn lach. ‘Zit je een spelletje met me te spelen, Paul? Ik snap er geen donder van. Als je wilt dat ik je help, doe dan niet zo ingewikkeld. Ja, nee, sorry, dit is mijn eerste zaak van deze... eh... orde.’

Dit werd niet gemakkelijk, het had lang geduurd voor ik het mezelf goed had kunnen uitleggen.

‘Wat vind je van het misdrijf dat ik heb gepleegd, Jan?’ vroeg ik. ‘Was het een, laat ik zeggen, gangbaar misdrijf?’

Het laatste spoor van Van Velzens glimlach verdween van zijn lippen. Hij wilde zijn hoofd schudden, leek me, maar hield het beleeft.

‘Als je mijn mening wilt, het was een geval van extreem geweld.’

‘Buitenproportioneel?’

‘Dat kun je zo zeggen, ja.’

‘Vind je het een daad van iemand die gestoord was of moet zijn geweest?’

Van Velzen dacht na. ‘Laat ik het zo zeggen. Volgens de gangbare opvattingen, en het PBC deelt kennelijk die mening, is het gebeurde zo bizar, dat niemand zich kan voorstellen dat de dader een normaal, gezond persoon was.’

‘Was.’

‘Pardon?’ Van Velzen was even van zijn à propos.

‘Laat maar. Je probeert te zeggen dat ik gestoord was. Ik heb al gezegd dat ik dat accepteer. Maar wat vind je nu van me?’

Van Velzen schudde zijn hoofd. ‘Ik ben advocaat, geen psycholoog. Waar wil je heen?’

‘Ik was gestoord,’ zei ik. ‘Dat wil niet zeggen dat ik het nu ben.’

Een van de luxe voorzieningen in dit Huis van Bewaring was dat de bewoners overdag gewoon zelf een kop koffie mochten tappen. In een plastic bekertje. Als je er iets in deed dat geroerd moest worden, kon je er een houten spateltje bijpakken. Het aardige was, dat die dingen door de bewoners tijdens hun arbeidstherapie zelf werden gestanst.

‘Dank je,’ zei Van Velzen.

‘Jan, het gaat hier om. Tbs is een maatregel voor mensen met een persoonlijkheidsstoornis of voor personen die lijden of geleden hebben aan een ernstige psychische stoornis. Dat zijn twee verschillende dingen. Bij mij gaat het om de tweede categorie. Door extreme omstandigheden is er iets met me gebeurd. Je zou kunnen zeggen dat het ieder normaal mens had kunnen overkomen. Misschien iets overdreven, maar goed, jij bent de advocaat.’

‘Het begint me te dagen.’ Van Velzen roerde met zijn spateltje.

‘Daad en persoon scheiden, daar moeten we naartoe. Ik was op dat moment mezelf niet, nu wel. Ik was ziek, nu bijna beter. Dat is het verhaal. Mijn stoornis werd voor een belangrijk deel door omstandigheden bepaald. De stoppen sloegen door, een frase die in het verleden door gefrustreerde mariniers met succes is aangehaald, er bestaan tijdelijke wanen, uitgebreid beschreven in psychologieboeken – ja, Jan, ik heb tijd genoeg om te lezen – de Post Traumatische Amnesie heeft me omhelsd. Daardoor heb ik geen idee wat er is gebeurd. Ik was ziek. En als je ziek bent, kun je niet schuldig worden bevonden.’

Van Velzen knikte. ‘Dat spreekt vanzelf. Maar ik wist niet dat er onderscheid wordt gemaakt tussen persoonlijkheid en stoornis.’

‘Soms wel. Als de persoonlijkheid als de belangrijkste factor wordt gezien, heb je gelijk met je kelder- en kerkerverhaal. Je persoonlijkheid is heel moeilijk te veranderen. In dat geval weet je niet of je er ooit weer uitkomt. Maar gaat het om een goed behandelbaar stoornis, dan ligt de zaak heel anders. Dan kun je relatief snel weer de straat op. Daar ligt je taak, Jan. Instemmen met tbs en benadrukken dat het niet mijn persoonlijkheid was die tot mijn daad heeft geleid.’ Ik nam eindelijk de tijd mijn koffie op te drinken.

‘Mijn oordeel over je persoonlijkheid zal niets uithalen,’ zei Van Velzen.

‘Nee, maar je argumentatie wordt wel opgenomen in het dossier. En dat dossier wordt er later ooit weer bij gepakt.’

‘Je weet er aardig wat van.’

‘Ik heb me voorbereid. Vanaf het begin.’

‘Hoe zit het eigenlijk met die persoonlijkheid van jou? Kom je daarmee weg?’ Van Velzen had zijn olijke blik weer terug.

‘Volgens het PBC-rapport zou ik een licht narcistische persoonlijkheid hebben, maar dat lijkt me geen beletsel voor een snel herstel van mijn aandoening.’

Van Velzen stond op. ‘Ik denk dat we goed zijn opgeschoten, Paul. Ik ga ermee aan de slag. Tbs, ik hoop dat je weet waar je aan begint.’

Ik stond ook op. ‘In zeldzame gevallen kun je beter ziek zijn dan gezond.’

‘Hoezo?’

‘Een moord doet al gauw een jaar of twaalf tot twintig. Van een ziekte kun je in een paar jaar genezen. En dan mag je naar huis. Dat scheelt nogal.’

Van Velzen keek me aan en glimlachte halfbakken. Hij probeerde iets te zien, maar zag het niet. Natuurlijk zag hij het niet.

### 3

Er zijn zeldzame perioden geweest dat broer Peter en ik lol hadden. Een paar dagen, een week. Dan waren we panisch bezig te herstellen wat we in de voorgaande maanden hadden afgebroken. Dat ruïneren was altijd op de persoon gericht. Er was niets vermakelijkers dan je broer te zien vallen, vooral als hij ook nog een pols brak of als er ander ziekenhuisleed in zat. Mislukkingen werden de ander op creatieve wijze tot in het oneindige ingewreven. Deze instelling verwerd later tot een bizarre, kwaadaardige sport.

Maar soms, waarom wisten we geen van beiden, sloeg de stemming om. Tegelijkertijd, alsof er toch iets eeneiigs aan de hand was. Ik moet erbij vertellen dat dit fenomeen na onze puberteit niet meer is voorgekomen.

Een jaar of zeventien waren we. Ik had wel eens geroeid, Paul had al drie zeilscholen versleten, inclusief een paar jacks met opdruk waarmee hij met wisselend succes meisjes probeerde te imponeren. Hij voelde zich sterk genoeg om me te vragen een weekend te gaan zeilen. Ik voelde me sterk genoeg om ja te zeggen, vermoedelijk omdat ik in mijn beleving een slagje voor lag in onze treiterwedloop.

Het begin was mooi.

We kregen 125 gulden mee, een bedrag dat we misschien wel eerder hadden gezien, maar nooit in onze portemonnee. Het ging overigens om de portemonnee van Peter, die in het gezin om onduide-

lijke redenen een betere financiële reputatie genoot dan ik. Het leek me belachelijk als het sigarettenincident hier nog een rol speelde. Ik was vijf en werd om een pakje Caballero gestuurd om de hoek. Daar verkochten ze ook dropstaven, zodat ik bij de finale afrekening met mijn vader een kostenpost van vijf cent niet kon verantwoorden. Natuurlijk gooide ik het op een gat in mijn zak, mijn moeder vol verwijten aankijkend. Mijn vader hield het op een gat in mijn hand.

De huur van de zeilboot kostte twee keer 35 gulden, de treinreis 24, we mochten eten van twee keer vijf gulden, slapen deden we in de boot. Van wat er overschoot, mochten we een sprits kopen en de rest was voor noodgevallen en moest thuis weer worden afgedragen. Deze uiteenzetting is van belang vanwege de 21 gulden die er nog in de knip zou zitten. Vanzelfsprekend brandde dat geld in onze zak. In Peters zak dus.

We arriveerden op zaterdagochtend om een uur of elf bij de jachthaven, waarna we na een korte instructie van wal staken. Het eerste uur ging alles prima, omdat er maar weinig wind was. Dan zit je dus in zo'n boot een beetje achterover te leunen. We hadden lol over van alles, vooral over een zeilboot die aan lager wal in het riet lag en waarvan de bemanning, een bejaard echtpaar, elkaar in het Vlaams begon uit te schelden. We konden er geen genoeg van krijgen. Vanwege de bijna-windstilte duurde het een hele poos voordat we overstag moesten. Dat is op zichzelf geen ingewikkelde manoeuvre, maar voor iemand die alleen roei-ervaring heeft, spreekt op zo'n moment niet alles vanzelf. Dat wreekte zich en leidde tot de eerste barst in ons weekend.

‘Klaar om te wenden? Ré!’ zoiets riep Peter, die aan het roer zat.

Hoewel hij tevoren wel iets had verteld over het aan de andere kant van de boot gaan zitten en touwen verwisselen, had ik geen idee waar hij het over had.

‘Ré! Ré!’ riep hij nog een keer. Hij zag er opgewonden uit.

‘Waar?’ vroeg ik, er niet op voorbereid dat hij opeens in plaatselijk wild was geïnteresseerd.

‘Ré! Te laat.’

We schoven het riet in, niet ver van het Vlaamse echtpaar. Daar-

na ontwikkelde ons gesprek zich in een richting die ik heel goed kende.

‘Dank je wel,’ zei Peter, terwijl hij het roer losliet en zijn armen over elkaar sloeg. ‘Ik dacht even dat je eroverheen gegroeid was, maar je hebt kennelijk nog steeds last van het ongeluk.’

‘Welk ongeluk?’ Ik stonk er met open ogen in, terwijl ik hem eerder had gehoord.

‘Weet ik veel. Een normaal mens pakt de andere schoot en gaat verzitten als ik het roep.’

Dat had hij niet moeten zeggen. ‘Een normaal mens reageert niet op dat hijgerige geschreeuw van jou.’

‘Ik ben de schipper, broer. Ik ben de baas als we varen.’

‘Nu dus niet meer, we zitten vast.’

‘Jouw schuld. Je deed niet wat we hadden afgesproken.’

‘Fijne schipper. Ze lachen zich dood, hiernaast.’

De Belgen waren uitgescholden en zaten geamuseerd naar ons te kijken.

‘Jij gaat het water in,’ zei Peter. ‘Duwen tot we weer vlot zijn en dan aan boord klimmen.’

‘Absoluut niet.’ Ik ging demonstratief achterover hangen. Ook zwaaide ik even naar onze burens. ‘Doe het zelf.’

‘Ik kan zeilen, jij niet. We hebben geen andere keuze. Jij moet erin.’

Een sterk argument van mijn broer maakt altijd het beste in me los. ‘We loten. Getal onder de tien.’

‘Als ik twee zeg, zeg jij dat het goed is.’

‘Nee hoor.’

‘Twee.’

‘Dat is fout. Jij moet dus het water in, eerlijk is eerlijk.’

Daarna ging het zoals het meestal ging.

Mijn broer zuchtte. ‘Ik heb de portemonnee.’

Niet veel later zeilden we naar de overkant. Er stond zowaar een zuchtje wind. Ik veegde wat kroos van mijn broek en huiverde even.

’s Avonds dronken we bier van het reservegeld. Aanvankelijk ging alles goed, ik had Peter zijn machtsmisbruik vergeven omdat

ik ook wel eens een rondje wilde geven. Die kans kreeg ik, toen een prachtig sproeterig meisje me lachend aankeek. 'Wil je wat van me drinken?' vroeg ik. De formulering had ik opgepikt van Marlon Brando. Het meisje in de film had daarna nog veel meer gewild.

'Mm.' Ze lachte nog steeds en keek even om zich heen. 'Cola?'

'Dat is goed,' zei Peter en trok zijn portemonnee.

Uiteindelijk is het beheer van de kas Peter niet goed bekomen. Ik moest hem ondersteunen op de terugweg naar de boot, een lijdensweg omdat hij te misselijk was om het traject in één keer af te leggen. Toen we bij de boot aankwamen, kwam er een mompelend 'Dank je, Paul' uit. Op het moment dat hij de stap moest maken tussen de wal en onze zeilboot heb ik hem even losgelaten. Ik sluit niet uit dat ik ook heb geduwd. De volgende ochtend om zes uur zei Peter dat hij het koud had. Dat wilde ik best geloven en draaide me om in mijn slaapzak.

We hebben die dag niet meer gevaren.

ISBN 978 90 414 1306 2  
© 2007 [niet 8?] Joost Heyink  
Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam  
Omslagillustratie © Henrik Sorensen / Taxi / Getty Images  
Foto auteur © Merlijn Doomernik

Verspreiding voor België:  
Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Wommelgem